

Datum

2019-05-21

Vår referens

Ann-Helen Westerdahl

Utvecklingssamordnare

ann-helen.westerdahl@malmo.se

Tjänsteskrivelse

Förstärkta informationsinsatser kring kränkande särbehandling och trakasserier samt utredning om förekomsten av sexuella trakasserier mot brukare FSN-2018-1187

Sammanfattning

Funktionsstödsnämnden har uppdragit förvaltningen att utreda förekomsten av sexuella trakasserier mot brukare samt förstärka informationsinsatserna kring kränkande särbehandling och trakasserier. I december 2018 godkände nämnden ett pilotprojekt avseende kartläggning av förekomsten av sexuella trakasserier inom ett antal utvalda verksamheter. Nämnden får nu en redovisning av det genomförda pilotprojektet.

Förslag till beslut

1. Funktionsstödsnämnden godkänner redovisningen och ger förvaltningen i uppdrag att fortsätta arbetet för att förebygga sexuella trakasserier och höja kunskapsnivån bland förvaltningens anställda kring sexuell hälsa och våld i nära relationer.

Beslutsunderlag

- G-Tjänsteskrivelse FSN 190618 - Återrapportering av pilotprojekt kring sexuella trakasserier

Beslutsplanering

Funktionsstödsnämndens arbetsutskott 2018-12-06

Funktionsstödsnämnden 2018-12-19

Funktionsstödsnämndens arbetsutskott 2019-06-03

Funktionsstödsnämnden 2019-06-18

Ärendet

Funktionsstödsnämnden initierade en utredning i syfte att kartlägga förekomst av sexuella trakasserier mot brukare samt för att förstärka informationsinsatserna kring Malmö stads riktlinjer mot kränkande särbehandling och trakasserier.

Syfte

Att kartlägga förekomsten av sexuella trakasserier mot brukare som har insatser från funktionsstödsförvaltningen.

Omvärldsbevakning kring metod för genomförande

Ansvarig handläggare har omvärldsbevakat aktuell forskningslitteratur inom området för att ta ställning till metod för genomförandet. Det framkom att det vanligaste metoden för kartläggning är genom intervjuer med vårdpersonal. Till exempel på ungdomsmottagningar eller akutmottagningar, skolpersonal eller personal inom LSS; alternativt intervjuer med främst ungdomar och unga vuxna med intellektuell funktionsnedsättning. I vissa fall har det genomförts enkäter, främst med personal alternativt sekundära analyser av ett större enkätmaterial. Att göra en enkät till brukare kräver att medarbetare ger stöd i att besvara. Det innebär att respondenten får en personlig relation till intervjuaren, och enklare kan ta kontakt om svåra minnen eller känslor framkommer, alternativt vill komplettera, förklara eller utveckla ett resonemang. Det är också enklare att säkerställa att frågorna uppfattas av respondenten. I föreliggande utredning gjordes bedömningen att kartläggningen skulle ske genom intervjuer av personalen. Detta med anledning av att intervjuer med brukare ställer krav på intervjuarens kunskap och kompetens, som inte finns beredskap för i verksamheten i nuläget.

Förvaltningens förebyggande insatser avseende sexuella trakasserier

Under hösten 2017 och våren 2018 pågick en utbildningsinsats inom förvaltningen genom projektet Freja som erbjöd forumteater med samtalsverkstad om sex och relationer. Projektet riktade sig till både medarbetare och brukare. Målet var att medarbetare skulle få ökad kunskap om innebörden av sexualitet och sexuell hälsa. Målet för brukare var att öka medvetenheten om sexualitet och sina rättigheter. Alla medarbetare inom förvaltningen erbjöds att delta och sammanlagt deltog 510 medarbetare vid utbildningstillfällena. Det långsiktiga arbetet med sexuell hälsa sker genom vägledningsmaterialet ”Fråga, lyssna, var intresserad”. Materialet är framtaget 2014/2015 av verksamheten för Sexuell hälsa inom dåvarande Sociala resursförvaltningen i Malmö. När arbetsgrupper påbörjar arbetet med sexuell hälsa kan verksamheter tillsammans med sin chef boka in basworkshops och därefter uppföljningsworkshops som utgår ifrån vägledningsmaterialet.

För brukare erbjuds VIP (Viktig Intressant Person) vilket är ett våldsförebyggande program som påbörjades våren 2018 inom funktionsstödsförvaltningen. Under VIP kursen sker samtal om relationer, om att göra val som är bra för en själv och som stärker självkänslan.

Under hösten 2018 har Påskliljegatans LSS boende som förvaltningens första verksamhet genomgått RFSL utbildning, vilket är ett led i att kunna bli HBTQ certifierad. Processen pågår under de kommande tre år där verksamheten följer arbetet som är framtaget i en handlingsplan. Genom HBTQ certifieringen får medarbetarna en ökad kunskap om hbtq, normer samt konsekvenser av normer för hälsa och livsvillkor för hbtq-personer. Verksamheten har genom utbildningen utvecklat sitt inkluderande arbetsmiljöarbete, samt sitt bemötande av besökare, utifrån ett hbtq-perspektiv. I handlingsplanen finns uppdrag om att informera och föreläsa om sitt arbetssätt för andra verksamheter inom förvaltningen.

Tidigare genomförda kartläggningar avseende förekomst av sexuella trakasserier

I juni 2018 ställdes frågan om brukares utsatthet av sexuella trakasserier till förvaltningens tio workshopsledare inom sexuell hälsa. Workshopsledarna har genomgått en utbildning om sexuell hälsa där en del av utbildningen innehöll information om sexuellt våld. Frågan löd: - Hur många brukare inom era arbetsplatser känner ni till, som har blivit utsatta för sexuella trakasserier? Utgångspunkten var att workshopsledarna hade fått information om sexuella trakasserier från brukare. Frågan avsåg brukarens upplevelse av att ha blivit utsatt, där workshopsledarna inte skulle ta hänsyn till bakomliggande orsaker till varför eller vem som hade utsatt brukaren.

Workshopsledarna arbetar inom daglig verksamhet och LSS bostäder riktade för brukare inom personkrets 1.

Resultatet visade att workshopsledarna kände till att 36 av 87 brukare har utsatts för någon form av sexuella trakasserier. Det innebär att 13% kvinnor och 29 % män i berörda verksamheter har uppgett att de blivit utsatta.

Registrering av sexuella trakasserier i avvikelssystemet

Sedan november 2018 kan registrering av sexuella trakasserier göras i förvaltningens avvikelssystem Flexite. Det innebär att uppgifter kring registrerade händelser avseende sexuella trakasserier numera är sökbara i systemet, där statistik finns att tillgå. Statistiken visar att det i perioden mellan 20181116 – 20190414 har registrerats tio händelserapporter med beskrivning av situationer där brukare har utsatts för sexuella trakasserier. Av dessa har en brukare insats inom lagområde SoL och nio brukare inom lagområde LSS.

Tillvägagångsätt vid kartläggningen av sexuella trakasserier inom utvalda verksamheter

Projektets genomförande

- November 2018, formen för kartläggningen togs fram av avdelningschef inom hälsa, stöd, och daglig verksamhet och avdelningschef inom myndighet och socialpsykiatri tillsammans med utvecklingssamordnare inom strategiska avdelningen.
- December 2018, Funktionsstödsnämnden godkände det framtagna förslaget.
- Januari/februari 2019, verksamheter till projektet valdes ut.
- Mars 2019, informationsträff för sektionschefer i de utvalda verksamheterna.
- Mars 2019, verksamheterna fyllde i enkäten.
- April 2019, sammanställning av enkätsvaren.
- Maj 2019, rapport presenteras till förvaltningsledningen
- Juni 2019, rapport presenteras för Funktionsstödsnämnden.

Urval och metod

Deltagande verksamhet

Enheten för personliga assistans valdes ut från avdelning stöd, hälsa och daglig verksamhet, där tre sektioner medverkade i kartläggningen. I dessa verksamheter finns nitton kvinnliga och sexton manliga brukare.

Enhet 1 inom socialpsykiatri valdes ut från avdelning myndighet och socialpsykiatri, där två sektioner medverkade i kartläggningen. I dessa verksamheter finns två kvinnliga och tjugoen manliga brukare.

Tillvägagångsätt

Kartläggningen genomfördes genom framtagande av frågor som sammanställdes av kurator inom habiliteringen tillsammans med utvecklingssamordnare inom våld i nära relation. Ett informationsmaterial togs fram av HR-konsult och utvecklingssamordnare inom våld i nära relation. Informationsträff hölls för de sektionschefer som deltog i kartläggningen som förberedelse inför att frågorna ställdes i verksamheterna.

Syftet med informationsträff

Syftet med informationsträffen var att ge sektionscheferna en ökad kunskap inför att de skulle ställa frågorna i verksamheterna. Som i sin tur skulle synliggöra om brukare blivit utsatta för sexuella trakasserier, i vilken omfattning, eventuella symtom på utsatthet samt vilket stöd som getts från medarbetarna.

Innehåll i informationsträff

- Informationsträffen innehöll en presentation av bakgrunden till och upplägget av kartläggningen.
- En film visades ur Amphi produktions utbildningsmaterialet *Det finns stunder* – ett utbildningsmaterial om kvinnor med funktionsnedsättning som är utsatta för våld i nära relation.
- Genomgång av definition av begreppen sexuellt våld och sexuella trakasserier.
- Information från HR-konsult om innebörden av kränkande särbehandling eller trakasserier/sexuella trakasserier. Särskilda händelser där brukare blir utsatt av anhörig, annan brukare eller extern person, eller om brukare blir utsatt av medarbetare. Händelser där medarbetare blir utsatt av brukare eller av annan medarbetare eller chef, samt hur och var anmälan ska ske.
- Redogörelse av omfattningen av sexuellt våld och trakasserier från olika studier.
- Genomgång av olika symptom på våldsutsatthet.
- Information om hur personal kan agera om sexuellt våld eller trakasserier förekommer.
- Presentation av rutiner, stödinsatser och förebyggande arbete.
- Genomgång av enkäten.

Enkät

Enkäten bygger på tre huvudfrågor inklusive följdfrågor. Underlaget till de insamlade uppgifterna avser händelser som skett under 2018.

- Fråga 1/ Känner arbetsgruppen till någon eller några brukare i verksamheten som har blivit utsatta för sexuella trakasserier under 2018? Om ja, hur många brukare och av vilket/vilka kön? Har det skett en gång?, två-fyra gånger? fem eller flera gånger?
- Fråga 2/ Har någon eller några brukare visat tecken på att må dåligt som skulle kunna ha samband med att ha blivit utsatt för sexuella trakasserier? Om ja, vilka tecken har funnits? (De tecken som föreslås är sömnsvårigheter, huvudvärk och yrsel, spänningssmärter i kroppen, koncentrationssvårigheter, magont, eksem, trötthet/utmattning, förlust av aptit eller trötthet, nedstämdhet/depression/oro, osäkerhetskänsla, svårigheter med tillit till sig själv och andra, relationsmässiga symptom till exempelvis störd anknytning till barnen, problem med att samarbeta eller annat/eget alternativ.)
- Fråga 3/ Har det varit svårt för personalen att ge stöd till brukare i samband med sexuella trakasserier? Om ja, på vilket sätt?

Resultat

I de fem verksamheter som deltog i kartläggningen har 37 manliga brukare och 21 kvinnliga brukare stöd av verksamheterna. Två verksamheter har svarat att medarbetare har uppmärksammat att brukare har varit utsatta för sexuella trakasserier, sammanlagt en man och två kvinnor.

Inom enheten för socialpsykiatri finns två kvinnliga brukare och 21 manliga brukare. I en av verksamheterna är det en manlig brukare och i den andra verksamheten är det två kvinnliga brukare som blivit utsatta för sexuella trakasserier. I den verksamhet där en manlig brukare har varit utsatt har personalen upplevt att brukaren uppvisat tecken på att må dåligt som skulle kunna ha samband med att hen har blivit utsatt för sexuella trakasserier.

På fråga tre har verksamheterna uppgett att det finns otillräckligt med kunskap kring ämnet, som upplevs ge upphov till känslor av obehag. Personalen upplevde att det var svårt att ge stöd då

brukaren var ambivalent till relationen där hen blev utsatt. En sektionschef uppgav att det blivit en givande diskussion i arbetsgruppen i samband med att frågorna ställdes. Inom enheten för personlig assistans medverkade tre sektioner i kartläggningen.

I dessa verksamheter finns nitton kvinnliga brukare och sexton manliga brukare. Brukarna har få kontakter med andra utöver personalen. Om brukare har uppvisat de tecken som kan tyda på en utsatthet, har dessa symtom inte kopplats samman med att brukaren varit utsatt för sexuella trakasserier. En verksamhet redovisar att det finns otillräckligt med kunskap kring ämnet.

De verksamheter som inte uppmärksammat att någon brukare blivit utsatt för sexuella trakasserier hade innan kartläggningen uppmärksammat att de behöver arbeta med vad sexuell hälsa innebär. För att kunna ställa frågor kring sexuella trakasserier krävs kunskap och kompetens kring vad sexuella trakasserier och sexuellt våld innebär. Inom personlig assistans är situationen extra sårbar eftersom det ofta förekommer ensamarbete. Där samspelet i huvudsak sker mellan brukare och medarbetare, som dessutom ibland kan vara anhörig. Det kan också vara svårt för brukare att veta vad som är trakasserier utan sunda erfarenheter av vad bra sexuella erfarenheter är. Om en brukare har blivit utsatt av en närstående under sitt liv, kanske det inte upplevs som trakasserier, utan som erfarenheter som med tiden kan ha normaliserats. Risken för att våld utövas av medarbetare är också större med anledning av det, och framkommer inte i en kartläggning där frågan ställs till medarbetare. De verksamheter som svarade att de uppmärksammat att brukare har utsatts för sexuella trakasserier är verksamheter där det inte förekommer ensamarbete i samma utsträckning, inte heller anhörigrelationer. Resultatet av kartläggningen visar att det finns behov av kompetensutveckling i ämnet. Med bristande kunskaper om vad sexuella trakasserier eller sexuellt våld innebär är det svårt att tolka signaler när någon är utsatt eller utsätter andra för våld. Vilket betonar betydelsen av fortsatta kompetensutvecklingsinsatser för brukare och medarbetare kring sexuell hälsa kontra sexuella trakasserier.

Ansvariga

Sophia Nordström Avdelningschef

Annelie Larsson Förvaltningschef